

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Силвия Емилова Борисова-Спасова (Институт по философия и социология –БАН)

за дисертационен труд на тема:

„ХЕРМЕНЕВТИКАТА НА ФИЛОН АЛЕКСАНДРИЙСКИ“

на Георги Андонов Шавулев

за придобиване на образователната и научна степен „доктор“

в професионално направление **2.3. Философия**,
научна специалност **История на философията**,
към Катедра „Философски и политически науки“, Философски факултет, Югозападен
университет „Неофит Рилски“ – Благоевград

1. Формална характеристика на кандидатурата за ОНС „доктор“ и дисертационния труд

Дисертационният труд е в общ обем от 267 печатни страници и се състои от аналитично съдържание, увод, две глави, заключение и библиография. От своя страна първа глава включва три параграфа, подразделени в допълнителни секции, а втора глава – 7 параграфа с допълнителни подразделения. Внутрешната библиография обхваща 322 заглавия, от които 28 на кирилица (български и руски) и 294 на латиница (английски, немски, френски, испански, италиански, латински); отделно от това са посочени 31 онлайн източници. Посочените първични и вторични източници са изцяло релевантни на темата на дисертацията в информационно и херменевтично отношение.

Авторефератът в обем от 23 страници и неговата първа част системно отразява общата характеристика на дисертационния труд –актуалността, обекта и предмета на изследване, целите и задачите, основната авторова теза и хипотеза, методологическите насоки, наложените изследователски ограничения и обхват на източниците. Втора част е съсредоточена върху структурата на дисертационния труд, кратко изложение на главите и параграфите, основните изводи и перспективите за последващи изследвания; трета глава отразява коректно приносните моменти в дисертацията.

Публикациите по темата на дисертацията в утвърдена научна периодика и научни сборници са 5, от които 2 статии на български и 3 статии на английски езици. Аprobацията на академичната дейност на докторанта включва заглавия и на още 2 статии под печат, както и на 2 изнесени на научни форуми доклади, и в цялост свидетелства за активната и отдадена дейност на дисертанта и търсенето на диалогичност в научната общност в хода на разработване на неговото изследване.

Докт. Георги Шавулев има **50 точки по минималните национални изисквания за придобиване на ОНС „доктор“** при изискван минимум от 30 – **за което свидетелства представената наукометрична таблица.**

Нямам съвместни публикации с автора.

2. Структура и съдържание на дисертационния труд

Дисертацията „Херменевтиката на Филон Александрийски“ още с композиционната

организация на текста демонстрира задълбочените търсения на докт. Георги Шавулев, базирани както на специализираната образователна подготовка на автора, така и на неговата широка обща култура, но очевидно и на личната вътрешна необходимост от обглеждане на проблематиката в детайли, нюанси и дълбочина – което естествено резултира в блестящо извеждане на собствената изследователска позиция чрез срещата на широк диапазон от изследвания на фигурата и делото на Филон Александрийски, както и в многобройни бележки под линия (общо 262), които придават още по-голяма релефност на авторовите търсения и аргументация.

Трудът по-конкретно се фокусира върху херменевтичната проблематика в творческото дело на Филон Александрийски, „синтезирано през първата половина на I в. сл. Хр. античната гръцка философия и юдейската традиция на Писанието“ (с. 14). *Актуалността на изследването* се задава от несекващия интерес към творчеството на Филон – главен *обект* на изследване – и широкото развитие на филолистиката през последния половин век. Ядро на *предмета* на изследване – концептуалните херменевтични модели у Филон за валиден историко-философски и литературен прочит – е наборът от интерпретативни подходи към анализ на творчеството на Филон, съответно – определянето му като философ или екзегет. Като ключови са взети позициите на: Пепин – относно алегорическата интерпретация на Филон; В. Никипровецки – относно екзегезата на Филон, базирана върху метода *questio et solutio*; Казо, в противовес на „опростенческата“ интерпретация на Никипровецки – относно кохерентността на Филоновата екзегеза и принципното различие в структурата на *Алегорическите коментари* и *Questiones et Solutiones*; и Калаби – във връзка с неговия фокус върху преразглеждане ролята на екзегезиса на вторичните библейски текстове.

Основна цел на дисертационния труд е прочит на ключови Филонови текстове, насочен към извеждане на херменевтичните структури и метафизико-теологичните модели в основата на рефлексията на Филон към едни от основните проблеми, свързани с основата на цялата западноевропейска култура. *Основна задача* предвид новата изследователска проблематика и перспективи, които докт. Георги Шавулев внася на полето на история на Философията у нас, – се състои в артикулиране на ценността на Филоновите текстове.

Оттук цели на първа глава, „Ролята на алегорическата интерпретация в историята на античната философия“, са съответно: 1) разгръщането на системен исторически-философски обзор на утвърдените към момента разбирания за развитието на алегорическата интерпретация в Античността; 2) извеждане на основните постановки, категории и подходи в историята на античната философия; и 3) извеждане на феномена на алегорическата интерпретация на поемите на Омир и Хезиод в тясната им обвързаност с основни проблеми на античната философия. Това е контекстът, в който е положено развитието на първа глава последователно през систематизиране на понятието за херменевтика (параграф 1.1.) и исторически ескиз към развитието на алегорическата интерпретация в Античността (параграф 1.2.). На този етап обособяващото се комплексно отношение между философия и поезия, между мит и логос, обособяването при Платон на античната философия като културен феномен – неизбежно внася нови измерения и нюанси и в самата алегорическа интерпретация и нужда от преосмислянето ѝ спрямо фигуративната и символната изразност.

Втора глава – „Алегорическата херменевтика на Филон“, на базата на изградения обстоен културен и историко-философски контекст в предходната глава, е свидетелство за грандиозните – и увенчани с успех – усилия на Георги Шавулев да приведе в систематичен порядък водещите критически тенденции във филолистиката за целите на системния прочит на собствените Филонови текстове. Основен залог на автора в тази втора глава е да демонстрира, че:

1) Филоновата алегорическа интерпретация на текста на Писанието „има в основата си цялостна херменевтика по отношение на човешкия език и действителност като въплътена душа, преpraщаща към базови теологически предпоставки, свързани с трансцендентността и непознаваемостта на Бога по същество и същевременно неговото говорене на човека посредством творението и Божието слово“ (с. 16);

2) собственият алегорически екзегезис, предложен от Филон на текста на Писанието от друга страна има далеч по-сложна структура, тъй като интерпретацията в него включва и вторичните библейски текстове, които често дори не са привеждани изрично, но са предположени в познанието на читателя на конкретния или цялостен контекст на Писанието.

Също така стремеж на автора в тази същинска част на дисертационното му изследване е експлицирането на „първенството на литературността“ (Казо) в алегорическата интерпретация у Филон, интегрирана в една „панорама на въображаемото“: „посредством езикова терминология и образност, различни тематични сфери от античната култура – тази на езическата мистерийна религия, на античната литература, на спорта, на музиката, разбира се и на античната философия, която бива реинтерпретирана от него при формулирането на „концептуалните схеми“ (пак там; особено любопитно е например как херменевтичната функция на пророка е предадена изцяло в музикални термини и изобщо как езикът на музиката, култа, театъра, поезията, спорта служи на Филон за провеждане на алегорезиса и разширяване и обновяване на алегорическия апарат). Това води и до централната авторова теза, че „алегорическата херменевтика на Филон не представлява единствено алегорически екзегезис на текста на Писанието в неговата последователност като разказ, но херменевтика, предпоставяща една цялостна библейска теология, набелязана чрез концептуалния инструментариум на античната философия и интерпретацията на вторични библейски текстове, а така и чрез сложна концентрична жанрово-структурна литературна композиция“ (с. 17).

Водещата *хипотеза* на изследването от своя страна се заключава в това, че „т. нар. *Алегорически коментар* на Филон, освен повърхностната си линейна структура на подсрочен екзегезис, следващ последователността на първичните библейски текстове, има и своя собствена концентрична структура, основана на определени смислови ядра“ – философско-теологически идеи на Филон, интерпретация на библейски образи и разкази, привличане на вторични (в перспективата на школата на Никипровецки, защитаваща кохерентността върху коментара на първичните) библейски цитати и др., съграждащи една по-дълбинна херменевтична композиция в посока от микротекста, образа, символа към мезотекста, обхващаща в едно художествени, философски и библейски елементи и равнища на интерпретацията. Същевременно тази дълбинна композиция се характеризира с фрагментарност и известна хаотичност и херменевтична „пропускливост“ тъкмо в името на отвореността и възможността за плурализъм на откритията. – По такъв начин алегорическата интерпретация в творчеството на Филон логически последователно и аргументирано, включително чрез ред приведени цитати от произведенията му, добива дълбинни и многопластови измерения. В това се заключава и основното новаторско научно достойнство в дисертационния труд на Георги Шавулев.

Воден от Лосевия възглед за това по същество „философско-естетическо тълкуване“ у Филон, за пръв път в такава степен развито след ученията на Платон и Аристотел, дисертантът настоява върху определяне на неговата изследователска фигура именно като „херменевт“, а не като философ или екзегет – за да се отдаде дължимото на сложността на Филоновия алегоризъм и неговите космологични, антропологични, етически и метафизически проекции.

От своя страна заключението утвърждава авторовото следване на Лосевото разбиране,

че Филон „се явява най-дълбок и принципиален алегорист още само и затова, че цялата му дейност се заключава във философско-естетическото тълкуване на Библията“, тъй като Филоновата алегорическа херменевтика борави виртуозно с такива богати гносеологически и естетически елементи като символа, емблемата, метафората, типа, художествения образ, дори мита – и така естествено универсалистки обвързва взаимно теология, мистика и херменевтика.

Авторефератът отразява изчерпателно и коректно съдържанието на представената разработка.

*

В цялост дисертационният труд се откроява с интензивния и задълбочен авторски анализ, демонстриращ съвсем не често срещаната днес способност за философско вглъбяване и умосъзерцание на обекта и предмета на изследване в такива микро-детайли; със завидна логическа консистентност и ерудираност на аргументацията.

Бих поставила един-единствен въпрос към дисертанта от дискуссионно естество, свързан с отношението между Филоновата херменевтика и философско-естетическия дял в нея, постулиран от Лосев:

Ако херменевтичното дело на Филон се разглежда през призмата на история на философско-естетическата мисъл, как дисертантът би коментирал (било в синхрон с Лосев или независимо от него) качествено новото и приносното в тази посока, което запечатва името на Филон Александрийски в историята на западната естетика?

3. Научни приноси на дисертационния труд

Съгласна съм с формулираните от докт. Георги Шавулев приноси на дисертационното изследване: самооценката на четирите основни приносни моменти е коректна и адекватно отразена.

4. Заключение

Въз основа на представените по процедурата материали и научни трудове, и в частност – на дисертационния труд, като имам предвид гореизложеното обобщение на научните му качества и неговия отчетливо приносен характер по отношение на рецепцията и анализа на Филоновото творчество и средния платонизъм у нас, убедено давам своята положителна оценка и гласувам „за“ присъждането на ОНС „доктор“ на **Георги Андонов Шавулев** в професионално направление **2.3. Философия**, научна специалност **История на философията**.

09.06.2023 г.

Доц. д-р Силвия Борисова